KOCAELİ ANSİKLOPEDİSİ

CİLT 2

2023 Kocaeli Büyükşehir Belediyesi, Kültür ve Sosyal İşleri
Dairesi Başkanlığı Yayınları No: 59

@ Copyright 2023 Kocaeli Metropolitan Municipality,
Department of Culture and Social No: 59

Bu kitabın her türlü basım, yayın ve telif hakları
Kocaeli Büyükşehir Belediyesi, Kültür ve Sosyal İşler Dairesi
Başkanlığı'na aittir. Başkanlığın yazılı izni olmadan elektronik,
mekanik ya da diğer yollarla basılamaz, çoğaltılamaz ve dağıtılamaz.
Para ile satılamaz.

All rights reserved. No part of this book may be printed,
reproduced or distributed by any electronic, optical, mechanical
or other means without the written permission of the Kocaeli
Metropolitan Municipality, Department of Culture and Social Affairs.

Tasarım ve Uygulama
Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık A.Ş.

Baskı
Pelikan Basım Matbaa ve Ambalaj Sanayi Tic. Ltd. Şti.
Kayaşehir Mah. Ulubatlı Hasan Cad. Blok 2H Kapı No: 19
34494 Başakşehir / İstanbul
Tel: (0212) 613 79 55
Sertifika No: 40619

ISBN: 978-605-72931-8-3
Takım ISBN: 978-605-72931-6-9

KOCAELİ ANSİKLOPEDİSİ

EDİTÖRLER

Prof. Dr. Haluk SELVİ
Prof. Dr. Muhammed Bilal ÇELİK
Prof. Dr. İbrahim ŞİRİN
Prof. Dr. Levent ATALI

2023

Sahibi
Kocaeli Büyükşehir Belediyesi Adına
Doç. Dr. Tahir BÜYÜKAKIN

Genel Koordinatör
Balamir GÜNDOĞDU

Ansiklopedi Yürütme Kurulu
Prof. Dr. Haluk SELVİ
Prof. Dr. Muhammed Bilal ÇELİK
Prof. Dr. İbrahim ŞİRİN
Prof. Dr. Levent ATALI
Volkan ŞENEL
Raşit FİDAN
Hayriye SÖZER
Adil YILDIRIM

Sekreterya
Nesrin DURAN
Şükriye Göksu HÜLAGÜ

Ansiklopedide yer alan maddelerin bilimsel sorumluluğu yazarlarına aittir.

Bilim ve Danışma Kurulu
Prof. Dr. Azmi ÖZCAN
Prof. Dr. Feridun M. EMECEN
Prof. Dr. Gülfettin ÇELİK
Prof. Dr. Hamza GÜNDOĞDU
Prof. Dr. İdris BOSTAN
Prof. Dr. İlhan ŞAHİN
Prof. Dr. Kemalettin KUZUCU
Prof. Dr. Metin TUNCEL
Prof. Dr. Nermin ERSOY
Prof. Dr. Nevnihal ERDOĞAN
Prof. Dr. Numan AKDOĞAN
Doç. Dr. Fikrettin YAVUZ
Doç. Dr. Gülşen ERDAL
Doç. Dr. Mustafa SARI
Doç. Dr. Şennur KAYA
Dr. Metin ŞENTÜRK
Erdoğan ÖZDEMİR
Feyzullah Yavuz ULUGÜN
Müzeyyen ÜNAL
Recep KANKAL

İçindekiler

TAKDİM • XIII
ÖN SÖZ • XV
HACET BAYRAMLARI • 695
HACI AHMET ÇELEBİ • 695
HACI AHMET EFENDİ MESCİDİ • 696
HACI AKİF BEY MAHALLESİ • 697
HACI ALİ PAŞA CAMİİ • 698
HACI AYVAZ CAMİİ • 700
HACI DAVUT AĞA CAMİİ • 700
HACI HALİL MAHALLESİ • 702
HACI HAMZA BEY VAKIFLARI • 703
HACI HAMZA MAHALLESİ • 704
HACI HASAN BEY • 705
HACI HASAN MAHALLESİ / YOKUŞU • 706
HACIHIZIR MAHALLESİ • 707
HACI SELİM EFENDİ • 709
HAÇLI SEFERLERİ • 710
HADİ ARSLAN • 712
HAFIZ ABDULLAH EFENDİ (TEZEMİR) • 713
HAFIZ ALİ EFENDİ • 714
HAFIZ HAŞİM EFENDİ • 714
HAKAN ORUÇKAPTAN • 714
HAL BİNALARI • 715
HALDUN ALAGAŞ • 718
HALİL ÇALIK • 719
HALİL İBRAHİM ARTVİNLİ • 719
HALİL İBRAHİM ATMACA (FOTO ATMACA) • 720
HALİL İBRAHİM EFENDİ (GÜRSOY) • 721
HALİL PAŞA • 721
HALİL TÜRKMEN • 722
HALİT MOLLA (AKIN) • 723
HALİT PEHLİVAN • 724
HALİT ULUSOY • 725
HALK EDEBİYATI • 726
HALK EĞİTİM MERKEZİ VE AKŞAM SANAT OKULU • 729
HALKEVİ • 731
HALK İNANIŞLARI VE UYGULAMALARI • 735
HALK ODALARI • 738
HALK OYUNLARI • 740
HALUK EVİTAN • 743
HALUK GÖRGÜN • 743
HALUK SAYIN • 744
HAMDİ AÇAN • 745
HAMDİ BAŞAK • 745
HAMDİ NAMIK GÖR • 746
HAMİD B. MUHAMMED B. VELİYYÜDDİN EL-KOCEVÎ • 747
HAMİD EFENDİ KONEVÎ • 747
HAMİDİYE BULVARI – CADDESİ • 748
HAMİT OSKAY / İSMAİL HAMİT OKTAY • 749
HAMZA OSMAN ERKAN • 751
HANDAN KARAADAM • 751
HANNİBAL (ANNİBAL) • 752
HARALAR • 753
HARİKALAR SAHİLİ • 754
HASAN BASRİ GÜZELOĞLU • 755
HASAN BEHÇET DİKER • 756
HASAN EYLEN • 757
HASAN FAİK TÜREL • 758
HASAN FEHMİ ATAKAN • 759
HASAN FEHMİ EFENDİ (MORALI) • 759
HASAN GEMİCİ • 760
HASAN HAYRİ TAN • 761
HASAN KÂMİL YILMAZ • 762
HASAN PAŞA • 763
HASAN SERT • 764
HASAN ŞEMİ ERGİN • 765
HASAN TAHSİN ELBEYOĞLU • 766
HASAN TAHSİN PAŞA • 768
HATİCE ÖZGENER • 770
HAYAT KİMYA AŞ • 771
HAYDAR AKAR • 772
HAYRETTİN ULUSOY • 773
HAYRETTİN UYSAL • 774
HAYRETTİN UZUN • 775
HAYRİ AKDUMAN • 775
HEDEF • 776
HELENA • 777
HEREKE • 778
HEREKE ÇOCUK KAMPI • 780
HEREKE FABRİKA-İ HÜMAYUNU HAMİDİYE RÜŞTİYE MEKTEBİ • 781
HEREKE FABRİKA-YI HÜMAYÛNU HASTANESİ • 782
HEREKE HALI FABRİKASI • 783
HEREKE HALISI • 786
HEREKE İDMAN YURDU • 787
HEREKE KALESİ • 788
HEREKE MERKEZ SÜMER CAMİİ • 790
HEREKE PUDİNGİ • 791
HERGELECİ İBRAHİM • 792
HERGELECİ İBRAHİM YAĞLI GÜREŞLERİ (SARIMEŞE) • 792
HERMANN JANSEN • 793
HERSEK / DİL MENZİLİ • 795
HERSEKZÂDE AHMED PAŞA • 796
HIDIRELLEZ • 797
HİKMET BİL • 799
HİKMET DEMİRBAYRAK • 800
HİKMET ERENKAYA • 800
HİKMET KIRLI • 801
HİKMETİYE CAMİİ • 802
HİLÂL-İ AHMER CEMİYETİ (KIZILAY) • 803
HİLMİ EGE • 806
HİPODROM • 806
HOŞGÖR PASTANESİ VE İSMAİL KALKANDELEN • 808
HOŞGÖRÜ FERMANI • 809

İZMİT HAPİSHANESİ • 955
İZMİT İDADİSİ/SULTANİSİ/ERKEK İBTİDÂÎ MEKTEBİ • 957
İZMİT İMARET ERKEK İBTİDÂÎ MEKTEBİ • 958
İZMİT KAFASI • 960
İZMİT KALESİ • 960
İZMİT KAZASI KÖYLERİNDEKİ İBTİDÂÎ MEKTEPLER • 963
İZMİT KIZ İBTİDÂÎ MEKTEBİ • 965
İZMİT KIZ RÜŞDİYE MEKTEBİ • 968
İZMİT KÖRFEZİ • 970
İZMİT KÖRFEZ PİSTİ • 972
İZMİT MEZARLIKLARI • 973
İZMİT NUMUNE TARLASI • 975
İZMİT ORMAN ŞİRKETİ • 976
İZMİT OTOBÜS TERMİNALİ • 978
İZMİT PİRİNÇ FABRİKASI • 979
İZMİT PİŞMANİYESİ • 980
İZMİT POSTASI • 980
İZMİT PUSULA • 981
İZMİT RIHTIMI • 982
İZMİT SİMİDİ • 983
İZMİT TERSANESİ • 984
İZMİT TİCARET GAZETESİ • 987
İZMİT TİCARET VE SANAYİ ODASI GAZETESİ • 987
İZMİT TRENİ • 988
İZMİT TÜRBELERİ • 990
İZMİT ULUSLARARASI KISA FİLM FESTİVALİ (IISFF) • 992
İZMİT-EREĞLİ DEMİRYOLU PROJESİ • 993
İZMİT / İZNİKMİD MENZİLİ • 995
İZZET ÇETİN • 996
İZZET KAMIŞ • 998
İZZET ORHON • 998
JEOLOJİ VE MADENLER • 1001
KABARAN ÇEŞME • 1007
KAÇAMAK / MALAK • 1007
KADİR GÜVEN (BABALİGO) • 1008
KADIRGA YAYLASI VE ŞENLİKLERİ • 1009
KÂĞITSPOR KULÜBÜ • 1010
KALKINMA/GAYRİSAFİ YURT İÇİ HASILASI • 1012
KANDIRA • 1017
KANDIRA BELEDİYESİ • 1021
KANDIRA BEZİ • 1022
KANDIRA BİBERİ • 1023
KANDIRA DARTISI • 1024
KANDIRA ERKEK RÜŞDİYE MEKTEBİ • 1025
KANDIRA HAMAMLARI • 1026
KANDIRA HAPİSHANESİ • 1028
KANDIRA HİNDİSİ • 1029
KANDIRA KAZASI İBTİDÂÎ MEKTEPLERİ • 1030
KANDIRA KİLİMLERİ • 1034
KANDIRA MEDRESELERİ • 1036
KANDIRA MEDYASI • 1037
KANDIRA MEZARLIKLARI • 1040
KANDIRA NAMAZGÂHI • 1042
KANDIRA TAŞI (AKÇAOVA TAŞI) • 1043
KANDIRA YOĞURDU • 1044
KANDIRALI EMİN AĞA • 1045
KANDIRALI MEHMET PAŞA • 1045
KAPANCA SOKAĞI • 1046
KAPAN-I DAKİK • 1047
KARA BALİ MEHMET BEY • 1048
KARA BALİ VAKFI • 1050
KARA DAVUD B. KEMAL KOCAVÎ • 1052
KARA MÜRSEL ALP • 1053
KARAMÜRSEL ALP ANIT MEZARI • 1054
KARA OSMAN AĞA • 1055
KARA YAHYAZADE AHMED EFENDİ • 1056
KARABAŞ MAHALLESİ • 1056
KARACA AHMET MEZARI (TÜRBESİ) • 1058
KARAMÜRSEL • 1058
KARAMÜRSEL BAĞCILAR CEMİYETİ • 1063
KARAMÜRSEL BELEDİYE MÜZESİ • 1064
KARAMÜRSEL BELEDİYESİ • 1065
KARAMÜRSEL CAMİLERİ • 1067
KARAMÜRSEL ÇEŞMELERİ • 1069
KARAMÜRSEL EKSPRES • 1070
KARAMÜRSEL EREĞLİLERİ • 1071
KARAMÜRSEL ERKEK RÜŞDİYE MEKTEBİ • 1071
KARAMÜRSEL HAMAMLARI • 1074
KARAMÜRSEL İSKELELERİ • 1075
KARAMÜRSEL KAZASI İBTİDÂÎ MEKTEPLERİ • 1077
KARAMÜRSEL'DEKİ MANEVİ ŞAHSİYETLER VE TÜRBELERİ • 1086
KARAMÜRSEL MEDYASI • 1088
KARAMÜRSEL MENSUCAT FABRİKASI • 1089
KARAMÜRSEL SEPETİ • 1092
KARATEPE KÖYÜ • 1093
KARAVEYS EL-KOCEVÎ • 1095
KARAYAKUPLU KÖYÜ OSMANLI MEZARLARI • 1096
KARAYLAR (KARAİTLER) • 1098
KARDEŞ ŞEHİRLER • 1098
KARŞIYAKA • 1100
KARTAL KAYALARI VE MİÇO CENNET KOYU • 1101
KARTEPE • 1103
KARTEPE BELEDİYESİ • 1107
KARTEPE ÇEŞMELERİ • 1108
KARTEPE / KARTEPE DAĞI • 1110
KARTEPE KAYAK MERKEZİ/ KARTEPE TERAS • 1114
KARTEPE MEDYASI • 1115
KARTEPE MEZARLIKLARI • 1117
KARTEPE SU DEĞİRMENİ • 1118
KARTEPE ZİRVESİ • 1119
KASR-I HÜMAYUN • 1120
KÂTİB ÇELEBİ • 1123
KAVAKÇILIK ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ (KOCAELİ) • 1125
KAYAÜSTÜ YAYLASI • 1126
KAYSERİLİ RESMÎ VE SEYAHATNAMESİ • 1127
KAZ BAYRAMI • 1128
KAZIKLI KERVANSARAYI • 1129
KAZIM DEMİRER • 1133
KAZIM ERTEK • 1134
KAZIM FİKRİ ÖZALP • 1135
KAZIM MERİÇ • 1136
KEÇECİBABA TÜRBESİ (BALÖREN KÖYÜ) • 1137
KEFKEN • 1138

ile bu üslubu yansıtır. Günümüzde İzmit Teknik ve Meslek Lisesi olarak hizmet vermekte olup oldukça iyi durumdadır.

Karabaş Mahallesi İzmit'in kronik tarihsel sorunu, kentin transit yolla ikiye bölünmesi ve sahille ilişkisinin kesilmesini bir oranda avantaja çevirebilmiş, geçmişle moderniteyi bir potada eritebilmiş önemli bir mahalledir.

KAYNAKÇA

Avni Öztüre, *Nicomedia Yöresindeki Yeni Bulgularla İzmit Tarihi*, Çeltür Matbaası, İstanbul, 1981; Engin Ürkmez, *İzmit'te Türk Eserleri*, Kocaeli Büyük Şehir Belediyesi, Kocaeli 2007; Hamza Gündoğdu, Rümeysa Işık, "İzmit Petev Paşa Külliyesi'nim Klasik Osmanlı Mimarisimdeki Yeri ve Önemi", *Uluslararsı Gazi Akça Koca ve Kocaeli Tarihi Sempozyum Bildirileri*, Editörler: Haluk Selvi, Bilal Çelik, Kocaeli, Kocaeli Büyükşehir Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Daire Başkanlığı Yayınları, s. 1587-1607; Hüseyin Erol, *İzmit Esnaf ve Ticaret Tarihi*, İzmit Rotary Kulübü, Sesim Ofset, Kocaeli, 2013; İller Bankası İmar Planlama ve Yapı Dairei Reisliği Şehircilik İşleri Müdürlüğü, İzmit Analitik Etüdler, İller Bankası Harita Genel Müdürlüğü Matbaası Döner Sermayesi, Ankara, 1970; İlknur Aktuğ, *İzmit Pertev Paşa Yeni Cuma Camii*, Ankara, Kültür Bakanlığı, 1990; Nevnihal Erdoğan, Sonay Ayyıldız, Mehtap Özbayraktar, *İzmit Kent Merkezi Mahalleler-Sokaklar-Mimari Eserler*, Kocaeli Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, İse Reklam, İstanbul 2011; Nezih Fıratlı, *İzmit Şehri ve Eski Eserleri Rehberi*, M.E.B. Yayınevi, İstanbul, 1971; Şennur Kaya, *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e İzmit Kenti*, Kocaeli Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, Düzey Matbaa LtdŞti, İstanbul 2009; Rıfat Yüce, *İzmit ve Çevresel Tarihi*, Kocaeli, İzmit Rotary Kulübü, 1998; Taner Aksoy, *Kocaeli Kültür Envanteri*, Kocaeli Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, Kocaeli 2011; Zeynep Hatice Kurtbil "Pertev Paşa Külliyesi", *Türk Dinayet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 34. Cilt, İstanbul, 2007, s. 236-238.

Nevnihal ERDOĞAN

KARACA AHMET MEZARI (TÜRBESİ)

İzmit Veliahmet Mahallesi, Alaca Mescit Sokağı'nda, Saatçi Ali Efendi Konağı yanındaki bahçe alanında bulunan türbe Karaca Ahmet adına yaptırılmıştır. Türbe içinde Karaca Ahmet hakkında bilgiye rastlanmamakla birlikte İzmit'e hizmetleri geçmiş bir kişi olduğu öngörülmektedir. Bununla birlikte Kocaeli ve çevresinde Karaca Ahmet adı Orhan Gazi dönemine kadar gider. Orhan Gazi döneminin en önemli dervişlerinden olan Karaca Ahmet, Horasan erenlerinden olup Anadolu'ya yerleşmiştir. Kaynaklarda Bektaşi, Nakşibendi ve Bistami tasavvuf ve tarikatları ile ilişkilendirilir. Karaca Ahmet, Bursa'nın fethine katılmış, Anadolu'da önemli hizmetleri olmuştur. Orhan Gazi döneminde, İznik'te Orhan Gazi vakıfları içinde Karaca Ahmet adına zaviye yaptırılmıştır. Sonraki yüzyıllarda Karaca Ahmet adına Anadolu'nun birçok yerinde zaviye, vakıf ve türbe inşa edilmiştir. Bu yapılar çoğunlukla müritleri tarafından yapılmıştır. XVI. yüzyıl tahrir defterlerinde İznikmid'e (Kocaeli) bağlı İznik kazasında Karaca Ahmet Zaviyesi olduğu ve üç zaviyedarın görev yaptığı kaydı vardır. İzmit'teki Karaca Ahmet Türbesi de bu neviden sayılabilir. Zira Karaca Ahmet Türbesi, kültür ve tabiat varlıklarını koruma planı kapsamında Karaca Ahmet Vakfı adıyla tescilli yapılar içerisinde yer alır. Türbenin hemen yanında, sonradan Saatçi Ali Efendi Konağı adıyla ünlenen Gümüşlüzade Konağı vardır.

Karaca Ahmet Efendi Türbesi'nin mimari yapısı ise, yamuk biçimli taş malzeme ile örülmüş, üstü

Karaca Ahmet Türbesi

demir parmaklıklar ile çevrelenmiştir. Yapım tarihi eski olduğu anlaşılan türbe, değişim ve onarımlarla günümüze ulaşmıştır. Engin Ürkmez, 2007'de yayımladığı "İzmit'te Türk Eserleri" adlı çalışmasında türbe mezarının süsü ve bezemeleri olmadığını, herhangi bir tarih ya da isim yazılmadığını belirtir. Osman Nuri Cebe'nin 2016'da yayımladığı "İzmit Mezar Kitabeleri" adlı kitabındaki görselde, türbenin başında yine isimsiz, ancak kısa bir dua kitabesi olan mezar taşı olduğu görülür.

Kitabede, *Hüvel Hallakul Baki/ Ziyaretten murat duadır./ Bugün bana ise /Yarın sanadır* ifadeleri yer almaktadır. Mezarlığın 2021'deki görünümünde ise lale motifli kenarı kırık bir mezar taşı vardır. Mezarın dış parmaklıklarından başka iç alanı ayrıca beyaz demir parmaklıklarla çevrelenmiştir.

KAYNAKÇA

BOA. TT..d. 438, s. 805; Engin Ürkmez, *İzmit'te Eski Türk Eserleri*, KBB, Kültür Yay., Kocaeli, 2007, s. 195; Osman Nuri Cebe, İzmit *Mezar Kitabeleri*, İzmit Rotary Kulübü Yay., Kocaeli, 2016, s. 123, 125; Vedat Turgut, "Orhan Gazi ve Dönemi Vakıfları", *Uluslararası Orhan Gazi ve Kocaeli Tarihi Kültürü Sempozyumu V, 9-11 Mart 2018, Kocaeli, Bildiri Kitabı*, KBB., Kültür ve Sosyal İşler Dairesi Yay., 2019, Kocaeli, s. 391-472; https://korumakurullari.ktb.gov.tr/TR-89450/tasinmaz-kultur-varliklari.html.

Ayşegül YILMAZ

KARAMÜRSEL

Coğrafya

İl merkezinin güneybatısında, Samanlı Dağları'nın kuzey etekleri ile İzmit Körfezi güney kıyıları arasında kurulmuş Kocaeli ilçesidir. İzmit-Bursa karayolu üzerinde yer alan ilçe merkezinin, denizden yüksekliği 15 m, İzmit'e uzaklığı 35 km'dir.

Adını, 1324'te yöreyi fetheden Kara Mürsel Bey'den almış olan Karamürsel, 1888'de kurulan Kocaeli sancağına bağlı ilçelerden biridir. 1935'te 46 köye sahip 924 km² alanlı bir ilçe olan Karamürsel'den, 1968'de Denizçalı ve 1972'de İlyas köyleri ayrılarak Yalova ilçesi Kılıç bucağına bağlanmıştır. 1995'te Altınova, 15 köyüyle birlikte Karamürsel'den ayrılarak ilçe olmuş,

KARAMÜRSEL İLÇESİNİN YERLEŞİM ve ULAŞIM HARİTASI

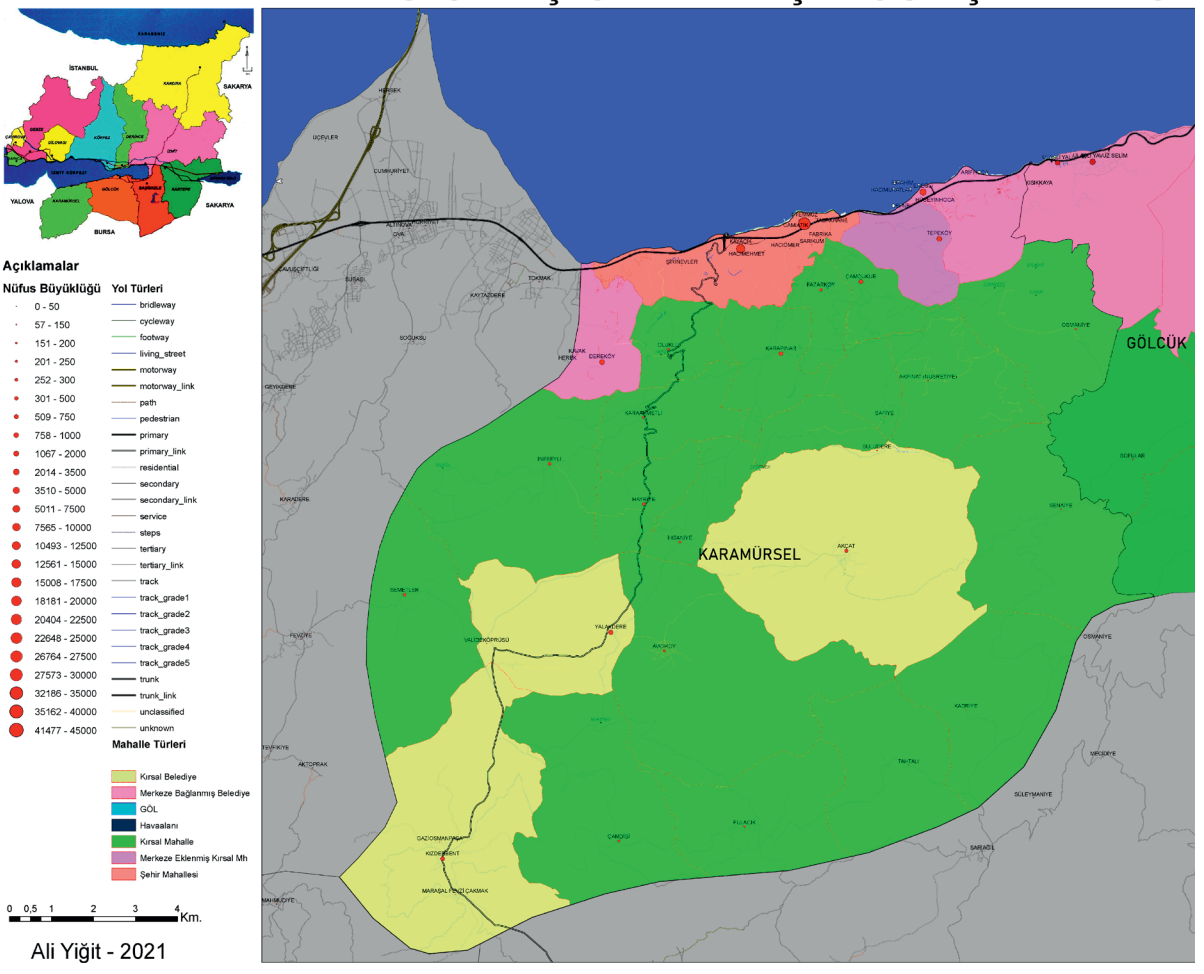

Ali Yiğit - 2021

Yalova'ya bağlanmıştır. Son olarak 1998'de Geyikdere Köyü de Altınova'ya bağlanmıştır. Böylece Karamürsel'in 19 köyü buradan ayrılarak Yalova'ya dâhil edilmiştir. Ayrıca 1936'da Gölcük ilçe olurken Ulaşlı ve Halıdere köyleri de buraya bağlamıştır. Toplamda 21 köyün çeşitli tarihlerde ayrılmasından sonra 2000 yılında 298 km^2 alana ve 13'ü merkez bucağına, 12'si Yalakdere bucağına bağlı toplam 25 köyden oluşmakta idi. Bu köylerden Kızderbent'de 1972'de, Ereğli'de 1986'da, Yalakdere'de 1991'de, Akçat ve Dereköy'de de 1998'de belediye kurulmuştur. Bu belediyelerden sahilde yer alan Ereğli ve Dereköy, Karamürsel Belediyesi ile birleşirken diğerleri kırsal mahalle konumuna düşmüşlerdir. Bugün 5'i şehir merkezinde, 22'si kırsalda toplam 27 mahallesi vardır. Karamürsel ilçesinin toplam nüfusu yavaş bir seyirle ama sürekli artmıştır. 1935'te 20 bine yakın olan nüfus, 1950'de 25 bine, 1975'te 35 bine, 1990'da 55 bine yükselmiştir. 1998'de Altınova bucağının Yalova'ya bağlanması ile 15 bin kadar nüfusunu kaybetmiş, 2000'de 50 bine yaklaşan nüfusu bugün 60 bine yaklaşmıştır. Kocaeli geneline göre nüfus artış hızı yavaştır. 2020 yılsonu itibariyle Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS)'ne göre toplam nüfusu 58412 kişi olan Karamürsel ilçesinin yüzölçümü 262 km^2, nüfus yoğunluğu 419 kişi/km^2'dir. İlçe merkezi nüfusu 52216, kırsal nüfus ise, 6196'dır. Yani, ilçe nüfusunun yaklaşık %11'i kırsal kesimde yaşamaktadır.

Samanlı Dağları'nın kuzeyinde Körfez kıyısı ile Kazıklı Dere arasında güneybatı-kuzeydoğu doğrultusunda uzanan ve zirveleri 800 m'yi aşan sırtları ile tabanı 200 m civarında yer alan Yalakdere havzasından oluşan Karamürsel ilçesi arazilerinin %44'ü orman ve fundalıktır. Dağların alçak yamaçlarını, yer yer 500-600 metreye kadar çıkan maki toplulukları kaplar. Kocayemiş, defne ve pırnal meşesi gibi ağaçlardan meydana gelen makiliklerden başka büyük çoğunluğunu meşelerin oluşturduğu ve meşelerin arasında kayın ile gürgenlerin yer aldığı ormanlar sahayı kaplar. Yükseklerde ve ağaçlandırma yapılan alanlarda çam türleri öne çıkar.

İlçe arazilerinin %42'si tarım alanıdır. %14'ü de tarım dışı diğer arazilerden oluşmaktadır. İlçe nüfusunun 1/10'ini oluşturan kırsal nüfusun geçim kaynağı tarıma, sebze ve meyvecilik ile hayvancılığa dayanır. 95 bin dekar kadar olan tarım alanlarının %69'u tarlalardan oluşmaktadır. Tarlaların 1/5'i nadasa bırakılmaktadır. Ekilen tarlaların 2/3'si tahıllara, 1/3'i de yem bitkilerine, %2'si ayçiçeğine, %2'si de fasulye ve nohuda ayrılmaktadır. Tarım arazilerinin % 19'unu meyve bahçeleri oluşturmaktadır. Kiraz bahçeleri dışında meyveliklerin %15'i şeftali, %13'ü erik, %11'i

ceviz, %9'u fındık ve %7'si de elma bahçelerinden oluşur. Kestane, armut, kivi, çilek ve Trabzon hurması yetiştirilen diğer meyvelerdir. Sebze bahçelerinin oranı da %12'dir. Sebze bahçelerinin 2/3'ünü domates, karpuz, kavun ve taze fasulye alanları kaplamaktadır. Çok az (280 dekar) alanda da süs bitkileri yetiştirilmektedir. Karamürsel ilçesinde toplam 11 bin kadar koyun ve 4 bin keçi olmak üzere 15 bin davar ve 6 bine yakın da sığır bulunmaktadır. Yıllık 75 bin et, 40 bin yumurta tavuğu olmak üzere 115 bin tavuk üretilmektedir. Kıyı bölümlerinde balıkçılık yapılır.

Kocaeli ilçeleri arasında sanayileşmenin en az olduğu Karamürsel fındık, zeytin gibi tarımsal ürünleri, dillere destan "Karamürsel sepeti" ile tanınır. Karamürsel ilçesinin 3 km güneydoğusunda, Tepeköy'de ve 6 km güneybatısındaki Dereköy'de İstanbul'un birçok ünlü tarihi binasında kullanılmış olan yeşilimsi renkli andezitik tüf ve anglomera karakterindeki od-ateş taşı (Karamürsel taşı) bulunmaktadır. İnbeyli Mahallesi'nde de mermer ocakları işletilmektedir. İzmit-Bursa karayolu üzerinde yer alan ve küçük bir limanı da olan Karamürsel'in en önemli özelliği doğal güzellikleri ve sakin huzurlu havasıdır. Güzel plajları, balıkçıları, balık lokantaları ve çay bahçeleri ile ünlü Karamürsel sahili, ilçenin en önemli turizm mekânıdır. Ayrıca Karamürsel'e 7 km uzaklıktaki Oluklu Tepesi, temiz havası ve güzel manzarası ile bahar ve yaz mevsiminde ziyaretçilerin uğrak yerleri arasında yer alır. Karamürsel'e 15 km uzaklıktaki Akpınar Suyu ve 8 km uzaklıkta bulunan Karapınar Mahallesi'ndeki Başdeğirmen Mesire Yeri gezip görmeye değer yerleri arasındadır.

KAYNAKÇA

Dilek Bayraktar, "Karamürsel Şehrinin Yerleşim Özellikleri", İ.Ü. Edebiyat Fak. Coğrafya Bölümü, *Coğrafya Dergisi*, Sayı: 6, İstanbul 1998, s. 367-379; Kocaeli İl Gıda, Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü 2020 Faaliyet Raporu; Kocaeli İli Arazi Varlığı, T.C. Başbakanlık, Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü Yayınları, İl Rapor No: 16, Ankara 1995; Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü, (2020), *Kocaeli İli Maden ve Enerji Kaynakları*, Ağustos 12, 2021 tarihinde MTA internet Sitesinden alınmıştır: https://www.mta.gov.tr; Turgut Bilgin, *Samanlı Dağları*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayını, No: 1294, İstanbul 1967; Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) ve Devlet İstatistik Enstitüsü (DİE) Yayınları. Ankara (ilgili yıllara ait nüfus istatistikleri) https://www.tuik.gov.tr/; Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), Merkezi Dağıtım Sistemi (MEDAS), Bitkisel Üretim ve Hayvancılık İstatistikleri veri tabanları, https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?locale=tr.

Ali YİĞİT

Tarih

Antik Çağ ve Orta Çağ kaynaklarında *Pronetioa*, *Pronesion*, *Prenetos*, *Prinetos*, *Pronektos*, *Preietos* ve *Prainetos* adıyla anılan Karamürsel, Bithynia bölgesinin batı kesiminde Marmara Denizi'nin doğu, İzmit Körfezi'nin güney kıyısında bulunan antik bir şehirdir. Bu şehrin, Hititlerin çökmeye başladığı yıllarda (MÖ 1200), Trakya'dan gelerek boğazları aşıp Marmara Denizi'nin güney ve güneydoğu kıyılarına yerleşen ve Brygler adı ile de anılan Frigler tarafından kurulduğu kaydedilmektedir. Ancak Frigler, Kimmer akınlarına dayanamayarak uzun süre bölgede hâkimiyetlerini sürdüremediler. MÖ 680 yılında Batı Anadolu'da kurulan Lidya krallığı, Marmara Denizi ve İzmit Körfezi'nin güneyine doğru genişleyerek Prainetos (Karamürsel)'u da sınırları içine kattı. Bu sıralarda güçlenen Lidyalılar, Perslerin saldırısına uğrayarak yıkıldı. Hızla Marmara Denizi ve İzmit Körfezi kıyılarına ulaşan Persler döneminde, bütün bu bölge ile birlikte Prainetos da Perslerin Marmara satraplık örgütü içine alındı (MÖ 545). Bununla birlikte daha önceki zamanlarda bölgeye gelip yerleşmiş olan Thrak kökenli Bithynia halkı boylar halinde hareket ederek, bir ölçüde bağımsızlıklarını koruyup Karadeniz ticaretine hâkim oldular. Makedonyalı Büyük İskender'in, Pers ordularını Granikos (Biga) Çayı önlerinde yenilgiye uğratmasından sonra (MÖ 334) Prainetos, Büyük İskender'in satrapı Kalas'ı yenilgiye uğratan Prens Bas'ın oğlu Zipoites (MÖ 326-279)'in kurduğu Bithynia Krallığı hâkimiyetinde kaldı. Bithynia kralları Prainetos gibi, Bithynia'nın gelişmesine ve Helen tarzında yeni kentler kurulmasına büyük özen gösterdiler. Ancak Prainetos'un şiddetli bir depremle yıkılmasından dolayı, bir süre kendisinden hiç söz edilmedi.

252 yıl Bithynia Krallığı'nın hâkimiyetinde kalan Prainetos, MÖ 74 yılında Roma İmparatorluğu'nun eline geçti. MÖ 63 yılından itibaren de Romalı komutan ve siyaset adamı Pompeius'un düzenlemesine göre *Provincia et Bithynia* adlı eyaletin içinde kaldı. Prainetos, İmparator Diocletianus dönemine (MS 284-305) kadar bu eyaletin sınırları içinde İzmit (Nikomedeia)'e bağlı bir yerleşim yeriydi. Bu dönemde deniz ulaşımına elverişli konumu sayesinde Prainetos, tekrar eski önemine kavuştu. Zira İstanbul'dan çıkan ve deniz yoluyla Karamürsel üzerinden İznik'e giden ana yolun önemli liman kentlerinden biri oldu. Buna rağmen Prainetos'ta Roma dönemine ait çok az sayıda kalıntıya rastlanmıştır. Bu kalıntılardan biri Gölcük'ten Karamürsel'e doğru deniz kıyısı boyunca giderken, ana yolun bitişiğinde, Halıdere-Ulaş köyleri arasında, Gonca denen yerde, Roma döneminden kalma görmeye değer bir lahittir (MS 2. yüzyıl). Diğeri ise Karamürsel ve çevresinde bulunmuş mezar taşlarıdır. Bunlar Kocaeli Arkeoloji ve Etnografya, İstanbul Arkeoloji ve Bursa Arkeoloji müzelerindedir.

Roma İmparatorluğu İmparator Teodosius tarafından ikiye ayrılınca (MS 395), Prainetos başkenti İstanbul olan Doğu Roma (Bizans) İmparatorluğu sınırları içinde kaldı. Bu dönemde, başkenti Nikomedeia olarak bilinen Bithynia *eparkhia*'sında Prainetos'un bir piskoposluk merkezi olarak adına rastlanır (MS 6. yüzyıl). MS 7. yüzyıldan itibaren Bizans İmparatorluğu topraklarının *thema* adı verilen yönetim bölgelerine bölünmesiyle Prainetos, *Opsiikion Thema*'sının topraklarına dahil edilir. Ancak İmparator V. Constantinus tarafından imparatorluk toprakları bölününce Prainetos, başkenti Nikomedeia olarak belirtilen *Optimaton Thema*'sı çatısı altına girmiştir. MS 5. yüzyıl kilise tarihçisi Sokrates "Prenetos" adıyla tanımladığı kentin, Nikomedeia'nın karşısında

YAZAR KURUM VE İLETİŞİM BİLGİLERİ

Abdullah Kahraman	Kocaeli Üniversitesi	abdullah.kahraman@kocaeli.edu.tr
Abdullah Lüleci	Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi	luleciabdullah@gmail.com
Adem Arı	Sakarya Üniversitesi	aari@sakarya.edu.tr
Adnan Sofuoğlu	Hacettepe Üniversitesi	adnans@hacettepe.edu.tr
Ahmet Ekşi	Kocaeli Üniversitesi	ahmet.eksi@kocaeli.edu.tr
Ahmet Kamil Uysal	Araştırmacı/Yazar	kamiluysal41@hotmail.com
Ahmet Yavuzyılmaz	Necmettin Erbakan Üniversitesi	ahmet_yavuzyilmaz@hotmail.com
Ahmet Yüksel	Sivas Cumhuriyet Üniversitesi	ahmetarih@hotmail.com
Akın Deveci	Kocaeli Üniversitesi	akin.deveci@kocaeli.edu.tr
Ali İhsan Engür	Kocaeli Üniversitesi	ali.engur@kocaeli.edu.tr
Ali Kaya	Kocaeli Üniversitesi	ali.kaya@kocaeli.edu.tr
Ali Yeşildal	Kocaeli Büyükşehir Belediyesi	aliyesildal@gmail.com
Ali Yiğit	Bursa Uludağ Üniversitesi	aliyigit@uludag.edu.tr
Alim Alper Cesur	Kocaeli Üniversitesi	alper.cesur@kocaeli.edu.tr
Alparslan Arslan	Kocaeli Büyükşehir Belediyesi	arslan_6141@hotmail.com
Alper Başer	Afyon Kocatepe Üniversitesi	baseralperhidayet@gmail.com
Arzu Serpil Arslan	Kocaeli Üniversitesi	aarslan@kocaeli.edu.tr
Aslıhan Akpınar	Kocaeli Üniversitesi	aslihan.akpinar@kocaeli.edu.tr
Aybike Özel	Kocaeli Üniversitesi	aybike.pelenk@kocaeli.edu.tr
Ayhan Orhan	Kocaeli Üniversitesi	aorhan@kocaeli.edu.tr
Ayhan Yüksel	Araştırmacı/Yazar	sunkur28@gmail.com
Aysel Çetinkaya	Kocaeli Üniversitesi	aysel.cetinkaya@kocaeli.edu.tr
Ayşegül Komsuoğlu Çıtıpıtıoğlu	İstanbul Üniversitesi	sezer.komsuoglu@yok.gov.tr
Ayşegül Yılmaz	Kocaeli Üniversitesi	aysegul0841@gmail.com
Bahadır Bozdağ	Bozdağ Mimarlık Dekorasyon Ltd.Şti.	bahadirbozdag@gmail.com
Barış Ateş	Milli Hakimiyet Medya	millihakimiyet41@gmail.com
Behçet Kemal Yeşilbursa	Bursa Uludağ Üniversitesi	behcetyesilbursa@yahoo.com
Bilal Tunç	Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi	btunc@agri.edu.tr
Bilsen Bilgili	Kocaeli Üniversitesi	bilsen.bilgili@kocaeli.edu.tr
Biray Çakmak	Uşak Üniversitesi	biray.cakmak@usak.edu.tr
Bora Yenihan	Kocaeli Üniversitesi	bora.yenihan@kocaeli.edu.tr
Burak Aslanmirza	Kocaeli Üniversitesi	burakaslanmirza@gmail.com
Burak Demir	Sanat Tarihçisi	burakdemir2014@gmail.com
Burcu Kurt	İstanbul Teknik Üniversitesi	burcukurt@itu.edu.tr
Burhan Sayılır	Anadolu Üniversitesi	burhansayilir@anadolu.edu.tr
Bülent Cırık	Dumlupınar Üniversitesi	bulent.cirik@dpu.edu.tr
Bülent Coşkun	Emekli Öğretim Üyesi	bulentcoskun@gmail.com
Büşra Savaş	Kocaeli Üniversitesi	busrasavas0a0@gmail.com
Cemil Öztürk	Marmara Üniversitesi	cemilozturk2012@gmail.com
Cengiz Akgün	Kocaeli Kent Gazetesi	cengzakgun@gmail.com
Cengiz Keskin	Kırklareli Üniversitesi	cengizkeskin@sakarya.edu.tr
Ceyhun Konak	Kocaeli Üniversitesi	ceykonak@gmail.com
Çiğdem Külçür	Kocaeli Üniversitesi	cigdemkulcur@gmail.com
Deniz Demirarslan	Kocaeli Üniversitesi	denizd@koceli.edu.tr
Deniz Özay	Kocaeli Üniversitesi	ozaydenizozay@gmail.com
Dilara Bahçalı	Kocaeli Üniversitesi	dilarabahcali@gmail.com